6 A 549/2002 - 25

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Marie Turkové a JUDr. Antonína Koukala v právní věci **žalobkyně B. K.**, proti **žalované České správě sociálního zabezpečení**, Praha 5, Křížová 25, v řízení o žalobě (opravném prostředku) žalobkyně proti rozhodnutí žalované ze dne 17. 7. 2002,

takto:

I. **Žaloba se zamítá.**

II. **Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.**

Odůvodnění:

Rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení uvedeným v záhlaví tohoto rozsudku byla zamítnuta žádost žalobkyně, kterou podala jako dcera účastníka boje za národní osvobození O.M., o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb. (o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 – 1945) s odůvodněním, že nárok na poskytnutí takové částky žalobkyni nevznikl, protože druhý z rodičů, matka, nepadla při národním boji za osvobození uvedeném v § 1 odst. 1, 3 zákona ani nezemřela dříve, než padl otec žalobkyně, zemřela 14. 11. 1979.

Ve včas podaném opravném prostředku žalobkyně uvedla, že zákon č. 261/2001 Sb. převzal převážně protiprávní obsah zákona č. 217/1994 Sb. s ještě dalším protiprávním dodatkem, který se v době události nevyskytoval: 1) děti v letech 1939 – 1945 byly sirotky do 21 let a ne do 18 let, 2) sirotkem bylo dítě, které přišlo nejen o oba rodiče, ale i jen např. o otce či matku bez ohledu na to, zda druhý rodič žil či nikoliv. Právní systém zaručuje, že události se posuzují podle zákonů platných v té době. Uvedla dále, že kdyby se toto stalo za totalitního režimu, nedalo by se asi nic dělat, ale v demokratickém státě je to nepředstavitelné a alarmující. Poukazovala na to, že již v roce 1994, kdy sirotci protiprávně dostávali odškodnění od naší vlády jen do věku 18 let, jí napsal tehdejší předseda poslanecké sněmovny PhDr. Uhde, že zákon není nárokový a že musí počkat až na odškodnění od SRN. Měla obavy, že obsah nového zákona se nebude lišit od zákona minulého, což se potvrdilo. Vyslovila přesvědčení, že podstoupí nerovný boj i se soudy i proti nedemokratickým zákonům naší republiky. Bude se odvolávat postupně až k Evropskému soudu pro lidská práva, aby zjistila, zda pravda a právo ještě existuje.

Žalovaná ve svém vyjádření k opravnému prostředku poukazovala na právní úpravu nároku na poskytnutí jednorázové peněžní částky a zdůrazňovala, že nárok na odškodnění vzniká pouze dítěti, z něhož se v důsledku odbojové činnosti alespoň jednoho z rodičů stal tzv. oboustranný sirotek. Tuto podmínku žalobkyně nesplňuje, protože matka zemřela až v roce 1979, tedy nepadla v odboji ani nezemřela dříve než otec. Dále uvedla, že otec žalobkyně byl sice v době od 16. 4. 1939 do 1. 9. 1941 účastníkem domácího hnutí (§ 1 odst. 1 bod 1 písm. e) zákona č. 255/1946 Sb.), v uvedené době se tedy zúčastnil národního boje za osvobození způsobem, na který se zákon č. 261/2001 Sb. vztahuje, avšak jako účastník domácího hnutí nepadl - byl popraven jako československý politický vězeň, tj. účastník národního boje za osvobození uvedený v § 1 odst. 1 bodě 1 písm. g) zákona č. 255/1946 Sb. Na ně se ovšem zákon č. 261/2001 Sb. nevztahuje (vztahoval se na ně zákon č. 217/1994 Sb.). Posuzování otázky věku dítěte má význam jen v případech, kdy v národním boji za osvobození padli oba rodiče, popř. druhý z rodičů padl v době, kdy dítě již bylo jednostranným sirotkem, to však není případ žalobkyně. Žalovaná se dále vyjádřila k námitce žalobkyně ve vztahu k právní úpravě věku sirotků a uvedla, že tvrzení žalobkyně, že „sirotkem bylo i dítě, které přišlo i jen o jednoho z rodičů“, žalovaná nikterak nezpochybňuje, to však nic nemění na skutečnosti, že jednostrannému sirotkovi zákon č. 261/2001 Sb. žádné nároky nepřiznává. Navrhovala, aby soud napadené rozhodnutí jako věcně správné a zákonu odpovídající potvrdil.

V daném případě jde o věc, která na Nejvyšší správní soud přešla podle ustanovení § 132 zákona č. 150/2002, o soudním řádu správním (s. ř. s.) z Vrchního soudu v Praze. Nejvyšší správní soud ve věcech neskončených vrchními soudy dokončí řízení zahájená před těmito soudy jako soud prvního stupně. Podle ustanovení § 130 s. ř. s. se neskončená řízení podle části páté o. s. ř. dokončí podle ustanovení části třetí hlavy druhé dílu prvního s. ř. s., tedy jako řízení o žalobách. O takový případ jde i v projednávané věci, a proto Nejvyšší správní soud postupoval v řízení podle ustanovení § 65 a násl. s. ř. s.

Soud přezkoumal napadené rozhodnutí, jakož i řízení předcházející jeho vydání a dospěl k závěru, že opravnému prostředku (žalobě) žalobkyně nelze vyhovět.

Již správní orgán ve vyjádření k opravnému prostředku správně poukázal na právní úpravu možností poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního odboje tak, jak je upravena v ustanovení § 1 odst. 1, 2, 3 zákona č. 261/2001 Sb. v návaznosti na ustanovení § 1 odst. 1, 2 zákona č. 255/1946 Sb. (o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození). Zdůraznil, že podle ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. se tento zákon vztahuje na občany České republiky, kteří splňují podmínky uvedené v ustanovení § 1 odst. 1 bod 1 písm. c) až f), bodě 2 a odst. 2 zákona č. 255/1946 Sb. a bylo jim o tom vydáno podle ustanovení § 8 cit. zákona (zákon č. 255/1946 Sb.) osvědčení nebo mají-li doklad, který osvědčení nahrazuje (dále jen „účastník národního boje za osvobození“). Účastníkem národního boje za osvobození je i občan České republiky, který splňuje podmínky uvedené v ustanovení § 1 odst. 1 bodě 1 písm. a) cit. zákona, pokud byl příslušníkem československého armádního sboru v SSSR a konal tam službu sice kratší než 3 měsíce, avšak společně se službou příslušníka první československé armády na Slovensku jeho vojenská služba trvala alespoň 3 měsíce. Podle ustanovení § 1 odst. 3 zákona č. 261/2001 Sb. se za účastníky národního boje za osvobození podle tohoto zákona považují též občané České republiky, kteří v době od 15. 3. 1939 do 8. 5. 1945 byli z rasových nebo náboženských důvodů soustředěni do vojenských pracovních táborů na území Československa v jeho hranicích ze dne 29. 9. 1938 nebo se z týchž důvodů na tomto území ukrývali po dobu celkem nejméně 3 měsíců a pokud za tuto dobu již neobdrželi jednorázovou peněžní částku podle zákona č. 217/1994 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické persekuce. Správní orgán připomněl i ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. s tím, že se vztahuje i na děti, jejichž oba rodiče jako účastníci národního boje za osvobození padli nebo jeden z rodičů jako účastník národního boje za osvobození padl a druhý z rodičů té době již nežil, pokud ke dni úmrtí později zemřelého rodiče nedosáhly věku 18 let (dále jen „děti“). Nutno připomenout ustanovení § 1 odst. 1 bod 1 zákona č. 255/1946 Sb. (v němž je vymezen okruh účastníků národního boje za osvobození) podle něhož takovým účastníkem je ten:

1) kdo v letech 1939 až 1945
   a) byl příslušníkem československé armády v zahraničí nebo v ní konal vojenskou službu za podmínek uvedených v ustanovení § 2 odst. 1 č. 2,
   b) konal vojenskou službu ve spojenecké armádě,
   c) byl příslušníkem první československé armády na Slovensku,
   d) byl československým partyzánem (ustanovení § 1 zákona č. 34/1946 Sb., jímž se vymezuje pojem „československého partyzána“),

e) zúčastnil se alespoň 3 měsíce soustavné činnosti zahraničního nebo domácího hnutí, směřujícího přímo k osvobození republiky Československé, nebo Slovenského národního povstání třeba po dobu kratší takovým způsobem, že tato činnost přivodila nebo byla prokazatelně způsobilá přivodit jemu nebo jeho rodině újmu na životě, osobní svobodě nebo zdraví,
f) zúčastnil se povstání v květnu 1945, přičemž za bojů padl nebo byl těžce raněn nebo utrpěl těžkou poruchu zdraví,
g) byl československým politickým vězněm,

2) kdo byl československým dobrovolníkem ve Španělsku v letech 1936 až 1939.

Žalovaný v rozhodnutí zdůraznil, že zákon se vztahuje na ty účastníky národního boje za osvobození, kteří jsou vyjmenování v ustanovení § 1 odst. 1 bod 1 písm. c) až f) zákona č. 255/1946 Sb. a bylo jim o tom vydáno osvědčení. Vztahuje se i na děti, jejichž oba rodiče jako účastníci národního boje za osvobození padli, nebo jeden z rodičů jako účastník národního boje za osvobození v takovém boji padl a druhý z rodičů v té době již nežil, pokud ku dni úmrtí později zemřelého rodiče nedosáhly věku 18 let. Ačkoliv právní úpravu správně citoval a z jeho následného písemného vyjádření vyplývá, že zřejmě měl při zamítnutí žádosti na zřeteli splnění všech podmínek ustanovení § 1 odst. 2, část věty za středníkem zákona, uvedl v rozhodnutí pouze jeden z důvodů, což však není takovou vadou řízení, která by rozhodnutí činila nepřezkoumatelným.

Jak vyplývá ze skutkových zjištění, ze kterých vycházel správní orgán v napadeném rozhodnutí a která nedoznala změny ani v průběhu řízení soudního, je žalobkyně občankou České republiky, která je dcerou pana O. M., který podle Potvrzení Ministerstva obrany České republiky č.j. 136 357/1947 ze dne 2. 6. 1948, byl účastníkem národního boje za osvobození podle zákona č. 255/1946 Sb., a to jako účastník domácího hnutí v době od 16. 4. 1939 do 1. 9. 1941, a jako československý politický vězeň v době od 2. 9. 1941 do 10. 6. 1943, kdy byl podle tvrzení žalobkyně popraven. Žalobkyni, která se narodila xxx 1924, bylo v té době již 18 roků (tohoto věku dosáhla xxx 1942). Podle údajů uvedených žalobkyní, matka žalobkyně paní L. M., v té době žila, zemřela dne 14. 11. 1979. Z obsahu spisu dále vyplývá, že žalobkyni byla přiznána rozhodnutím žalované ze dne 7. 11. 2001 č. 245 124 114 jednorázová peněžní částka ve výši 128 000 Kč a to z důvodu její vlastní účasti v boji za národní osvobození. Uvedené rozhodnutí nebylo napadeno opravným prostředkem. Z příloh zaslaných žalobkyní vyplývá, že rozhodnutím ze dne 22. 4. 1996 č. 245 124 114/DO zamítla žalovaná žádost žalobkyně o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle § 4 odst. 4 zákona č. 217/1994 Sb., s odůvodněním, že v době úmrtí poškozeného (O. M.) byla žadatelka (žalobkyně) starší 18 let.

Z uvedeného je patrno, že otec žalobkyně byl účastníkem národního boje za osvobození jednak jako československý politický vězeň ve smyslu § 1 odst. 1 bod 1 písm. g) zákona č. 255/1946 Sb. v době od 2. 9. 1941 do 10. 6. 1943 a jednak jako účastník domácího hnutí od 16. 4. 1939 do 1. 9. 1941. Ve vlastnosti československého politického vězně, na jejichž odškodnění se vztahoval zákon č. 217/1994 Sb., otec žalobkyně zemřel, když dne 10. 6. 1943 byl podle údajů žalobkyně popraven. Žalobkyni v té době již bylo 18 roků. Matka žalobkyně paní L. M. v té době žila, podle údajů žalobkyně zemřela dne xxx 1979. Zákon č. 261/2001 Sb. se však na odškodnění československých politických vězňů či jejich vdov, vdovců či sirotků nevztahuje, neboť pamatuje na odškodnění těch účastníků boje za národní osvobození, kteří jsou uvedeni v ustanovení § 1 odst. 1 bod 1 písm. c) až f) zákona č. 255/1946 Sb. Sem patří nepochybně účastníci domácího hnutí, jímž byla samotná žalobkyně a z toho titulu byla odškodněna, a byl jím i otec žalobkyně v době od 16. 4. 1939 do 1. 9.

1941. Sirotkům však zákon nárok přiznává jen za splnění podmínky, že účastník boje za národní osvobození ve vlastnosti účastníka takového boje, na nějž se zákon vztahuje, padl. Tato podmínka však v dané věci splněna není, neboť otec žalobkyně nepadl ve vlastnosti účastníka domácího hnutí, ale byl popraven jako československý politický vězeň, jímž nárok na jejich odškodnění, jakož i jejich sirotkům poskytoval zákon č. 217/1994 Sb. za tam stanovených podmínek. I kdyby však tato podmínka splněna byla, ani tak by žalobkyni nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. nevznikl (jako sirotkovi), neboť v době, kdy byl otec žalobkyně popraven, její matka, která podle obsahu spisu nebyla účastnicí národního boje za osvobození a nepadla v odboji, v té době žila a ani nezemřela dříve než otec. Zemřela až v roce 1979. V této souvislosti soud konstatuje, že žalobkyně nepředložila úmrtní list žádného z rodičů, datum jejich úmrtí však sama uvedla. V případě otce pak datum i okolnosti jeho úmrtí vyplývají též z potvrzení Ministerstva obrany České republiky, jehož obsah žalobkyně nezpochybňuje. Soud proto neměl důvod k pochybnostem o správnosti těchto údajů.

Pokud jde o námitku žalobkyně, že děti v letech 1939 až 1945 byly sirotky do 21 let a ne do 18 let, a že tuto protiprávní podmínku obsahoval již zákon č. 217/1994 Sb., je třeba uvést, že ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. nespojuje nárok s nezletilostí dítěte, ale s věkovou hranicí stanovenou absolutně. Stejně formulovanou věkovou podmínku obsahuje i zákon č. 217/1994 Sb. v ustanovení § 3 odst. 1 písm. d) a právě tato skutečnost byla jediným důvodem (podle žalobkyní předloženého rozhodnutí žalované ze dne 22. 4. 1996), proč žalovaná zamítla žádost žalobkyně podle uvedeného zákona, neboť otec žalobkyně byl nepochybně postiženým občanem ve smyslu § 2 zákona č. 217/1994 Sb. a jako takový byl dne 10. 6. 1943 popraven, avšak žalobkyně dosáhla věku 18 let téměř jeden a půl roku před tím. Jak již bylo výše uvedeno, v nyní projednávané věci má posuzování otázky věku dítěte význam jen v těch případech, kdy v národním boji za osvobození padli oba rodiče, popř. druhý z rodičů padl v době, kdy dítě již bylo jednostranným sirotkem. To však není případ žalobkyně.

Pokud žalobkyně v obecné rovině poukazuje na to, že zákon je nedemokratický a obsahuje protiprávní ustanovení, je třeba uvést, že zákon č. 261/2001 Sb. dokončil proces spočívající ve snaze českého státu alespoň částečně odčinit bezpráví, které bylo občanům způsobeno v době nacistické persekuce. Smyslem zákona č. 261/2001 Sb. bylo poskytnout odškodnění těm účastníkům národního boje za osvobození, jakož i vymezenému okruhu pozůstalých po takových osobách, za takový druh účasti v národním boji za osvobození, na který se nevztahovala některá z předchozích právních norem, tedy zákon č. 217/1994 Sb., upravující nároky československých politických vězňů a zákon č. 39/2000 Sb., upravující nároky příslušníků československých armád a spojeneckých armád. Pokud jde o nároky dětí účastníků národního boje za osvobození, pokládal je za oprávněné osoby zákon č. 217/1994 Sb., nikoliv však zákon č. 39/2000 Sb. Jak zákon č. 217/1994 Sb., tak i zákon 261/2001 Sb. nárok sirotků vždy spojovaly se skutečností, že rodič zemřel (padl, byl popraven) při takové odbojové činnosti, na níž se příslušný zákon vztahuje. Stanovit, že právní norma se vztahuje jen na některé v úvahu přicházející subjekty, je právem zákonodárce, a to tím spíše, jde-li o normu restitučního charakteru. Zmíněné zákony je třeba chápat jako humanitární gesto českého státu, určeného vymezenému okruhu adresátů.

Soud nezpochybňuje nespornou odvahu a statečnost pana O.M. i samotné žalobkyně, kterou prokázali v boji za osvobození Československa. Nemá pochyby ani o tom, že utrpení, které žalobkyně prožívala v době věznění svého otce a následně po jeho násilné smrti ovlivnilo její další život natolik, že jakákoli finanční náhrada nemůže takové útrapy vyrovnat.

Avšak striktní vymezení podmínek nároku zákonem bez toho, aniž by do zákona bylo zakotveno zmírňovací právo, neumožňuje ani soudu, aby se od podmínek nároků zákonem stanovených jakkoliv odchýlil. Soudu nepřísluší vůli zákonodárce podle své úvahy měnit, doplňovat či nahrazovat, neboť je zákonem vázán.

Ze všech uvedených důvodů soudu nezbylo, než žalobu zamítnout, když v postupu správního orgánu nebyla shledána nezákonnost. Žaloba nebyla shledána důvodnou (§ 78 odst. 7 zákona č. 150/2002 Sb.).

Účastníkům nebyla přiznána náhrada nákladů řízení, když žalobkyně neměla v řízení úspěch a správnímu orgánu, který náhradu nákladů nepožadoval, podle obsahu spisu náklady řízení nevznikly (§ 60 odst. 1 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku nejsou opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 25. 6. 2003

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu